

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 338

**Spółeczna odpowiedzialność
organizacji**

Diagnoza i doskonalenie

Redaktorzy naukowci

Zdzisław Pisz

Magdalena Rojek-Nowosielska

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Agnieszka Flasińska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: K. Halina Kocur

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-425-7

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	7
Jadwiga Adameczyk: Obszary i kryteria oceny społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw	9
Anna Baraniecka: Raportowanie o poziomie kapitału społecznego w Polsce – stan obecny i perspektywy	20
Marcin Geryk: Rola skutecznej komunikacji z interesariuszami jako narzędzie kształtowania polityki w zakresie społecznej odpowiedzialności uczelni	40
Ewa Głuszek: CSR wśród czołowych przedsiębiorstw Rankingu Odpowiedzialnych Firm – podejście tradycyjne czy nowoczesne?	52
Sylvia Jarosławska-Sobór: Praktyczny wymiar paradygmatu społecznej odpowiedzialności w polskim górnictwie węgla kamiennego	68
Ewa Jastrzębska: Kodeks etyczny jako element zarządzania przez wartości	78
Magdalena Kaźmierczak: Bezpieczeństwo pracy – istotny element całościowej strategii działań CSR	88
Katarzyna Klimkiewicz: Społeczna odpowiedzialność pracodawców – perspektywa teoretyczna a oczekiwania uczestników rynku pracy	97
Elżbieta Kolasińska: Blaski i cienie praktyk społecznej odpowiedzialności organizacji	107
Janusz Kroik, Jan Skonieczny: Odpowiedzialność społeczna przedsiębiorstwa w perspektywie granic organizacji	118
Paweł Kuźbik: Odpowiedzialność społeczna w sporcie	130
Adrian Pyszka: Wychodząc poza CSR, czyli jak tworzyć wartość w relacji firmy z interesariuszami, wykorzystując hybrydowe łańcuchy wartości	141
Marcin Ratajczak: Koncepcja CSR w aspekcie osiągniętych korzyści społecznych na przykładzie przedsiębiorstw agrobiznesu	156
Piotr Rogala: Wysoka jakość życia jako nadrzędny cel społecznej odpowiedzialności biznesu	166
Anna Stankiewicz-Mróz: CSR w obszarze personalnym po przejęciach w sektorze farmaceutycznym	174
Ewa Stawicka: Stosowanie norm i standardów społecznej odpowiedzialności biznesu w przedsiębiorstwach sektora MŚP	185
Justyna Szumniak-Samolej: Inicjatywy B Lab jako wsparcie w tworzeniu innowacyjnych modeli biznesowych opartych na idei CSR	195
Przemysław Wolczek: Ewolucja podejścia do koncepcji zrównoważonego rozwoju na arenie międzynarodowej	206

Summaries

Jadwiga Adamczyk: Areas and criteria of assessment of Corporate Social Responsibility	19
Anna Baraniecka: Reporting on the level of social capital in Poland – current state and perspectives	39
Marcin Geryk: The role of effective communication policy as a tool for social responsibility of university	51
Ewa Głuszek: Corporate Social Responsibility among ROF corporations – traditional or modern approach?	67
Sylwia Jarosławska-Sobór: Practical dimension of social responsibility paradigm in Polish hard coal mining	77
Ewa Jastrzębska: Code of ethics as a part of management by values	87
Magdalena Kaźmierczak: Occupational safety – an important element of the overall strategy of CSR	96
Katarzyna Klimkiewicz: Employers social responsibility – theoretical perspective vs. expectations on the labour market	106
Elżbieta Kolańska: Pros and cons of practices of Corporate Social Responsibility	117
Janusz Kroik, Jan Skonieczny: Corporate Social Responsibility from the perspective of organisational frontiers	129
Paweł Kuźbik: Social responsibility in sport	140
Adrian Pyszka: Moving beyond CSR, that is how to create value between company and stakeholders using hybrid value chains	155
Marcin Ratajczak: The concept of CSR in the context of social benefits achieved by small and medium-sized enterprises of agribusiness	165
Piotr Rogala: High quality of life as a top priority of Corporate Social Responsibility	173
Anna Stankiewicz-Mróz: CSR in the HR area after acquisitions in the pharmaceutical sector	184
Ewa Stawicka: The use of norms and standards of social responsibility in the SME sector	194
Justyna Szumniak-Samolej: B Lab’s solutions as support for development of innovative business models based on the CSR idea	205
Przemysław Wolczek: The evolution of the approach to the concept of sustainable development on the international scene	218

Sylwia Jarosławska-Sobór

Główny Instytut Górnictwa

PRAKTYCZNY WYMIAR PARADYGMATU SPOŁECZNEJ ODPOWIEDZIALNOŚCI W POLSKIM GÓRNICTWIE WĘGLA KAMIENNEGO

Streszczenie: Górnictwo jest specyficznym sektorem gospodarki, którego funkcjonowanie determinuje wiele czynników ekonomicznych i społecznych. W artykule omówiono aspekty społecznej odpowiedzialności, *realizowane w praktyce przez polskie górnictwo węgla kamiennego*, które kształtują relacje przedsiębiorstwa z otoczeniem społecznym. Na podstawie przeprowadzonych badań empirycznych wskazane zostały podstawowe zagrożenia dla funkcjonowania tego paradygmatu w praktyce zarządzania przedsiębiorstwem górnictwem oraz możliwości, jakie wynikają z wdrażania nowoczesnych strategii społecznej odpowiedzialności.

Słowa kluczowe: społeczna odpowiedzialność, górnictwo, praktyka zarządzania.

DOI: 10.15611/pn.2014.338.05

1. Wstęp

W XXI w. wyrazem odpowiedzialności przedsiębiorstwa jest realizacja strategii zrównoważonego rozwoju. Dla przemysłu górnictwa, który opiera ją na wzroście gospodarczym, racjonalnym wykorzystaniu zasobów naturalnych i odpowiedzialności społecznej, jest warunkiem koniecznym jego istnienia. Takie też cele wpisane są w strategię biznesową polskich spółek węglowych. Celem artykułu jest omówienie aspektów społecznej odpowiedzialności realizowanych w praktyce przez polskie górnictwo węgla kamiennego, które kształtują relacje przedsiębiorstwa z otoczeniem społecznym.

Teoria interesariuszy stworzona przez R. Freemana zakładała prowadzenie działalności gospodarczej poprzez budowanie długoterminowych i trwałych relacji ze wszystkimi zainteresowanymi stronami¹. Rezultatem takiej współpracy są innowacje i partnerstwa. Powody tego zainteresowania są różne, stąd każdy rodzaj interesariuszy będzie inaczej oceniał efektywność organizacji. Prowadzi to do konkluzji,

¹ R.E. Freeman, *Strategic Management: A Stakeholders Approach*, Pitman Publishing Boston 1984, s. 5.

że efektywność organizacji jest pojęciem złożonym, wielowymiarowym i musi być oceniana w oparciu o różne kryteria i mierniki². W ujęciu nowoczesnym przedsiębiorstwo postrzegane jest nie tylko jako jednostka produkcyjno-handlowa, ale także jako jednostka społeczna. W związku z tym celem przedsiębiorstwa, oprócz wypracowania zysku, jest realizacja określonych zadań społecznych, np. ochrona środowiska czy wzrost gospodarczy regionu. Organizacje dbające o zgodność społecznych aspektów działalności z działalnością gospodarczą mają większe szanse na pozytywne przyjęcie przez społeczeństwo, co przyczynia się do lepszych wyników ekonomicznych³.

2. Praktyczna rekonstrukcja paradygmatu CSR w górnictwie

Sektor górnictwa węgla kamiennego skupia obecnie:

- 4 spółki węglowe: Kompanię Węglową SA, Katowicki Holding Węglowy SA, Jastrzębską Spółkę Węglową SA (do tych trzech spółek należy 25 kopalń węgla kamiennego) i Południowy Koncern Węglowy SA, którego dwa zakłady górnicze prowadzą eksploatację głównie na potrzeby własnej energetyki;
- jedną samodzielną kopalnię-spółkę LW Bogdanka SA poza terenem Górnośląskiego Zagłębia Węglowego;
- jedną samodzielną kopalnię KWK „Kazimierz Juliusz”;
- 3 kopalnie prywatne: Zakład Górniczy Siltech, Przedsiębiorstwo Górnicze Silesia, PPHU „Eko-plus”.

Do obecnej chwili w Polsce przeprowadzono kilkadziesiąt badań organizacji gospodarczych w obszarze dotyczącym CSR, jednak nie prowadzono szczegółowych badań branży górnictwa węgla kamiennego w pełnym wymiarze tego obszaru. W niektórych przypadkach były to jedynie cząstkowe badania branży wydobywczej jako takiej. Przeprowadzone w 2012 r. badania własne autorki⁴, dotyczące praktycznego funkcjonowania CSR w górnictwie węgla kamiennego, wskazują, iż wszystkie spółki uważają, że paradygmat społecznej odpowiedzialności jest obecny w zarządzaniu współczesnym przedsiębiorstwem górniczym. Jednak obecnie jedynie dwie spółki – LW Bogdanka i JSW – mają opracowane strategie CSR. Strategia CSR LW Bogdanka obejmuje lata 2012–2015 oraz taki zakres pojęciowy, jak: misja CSR,

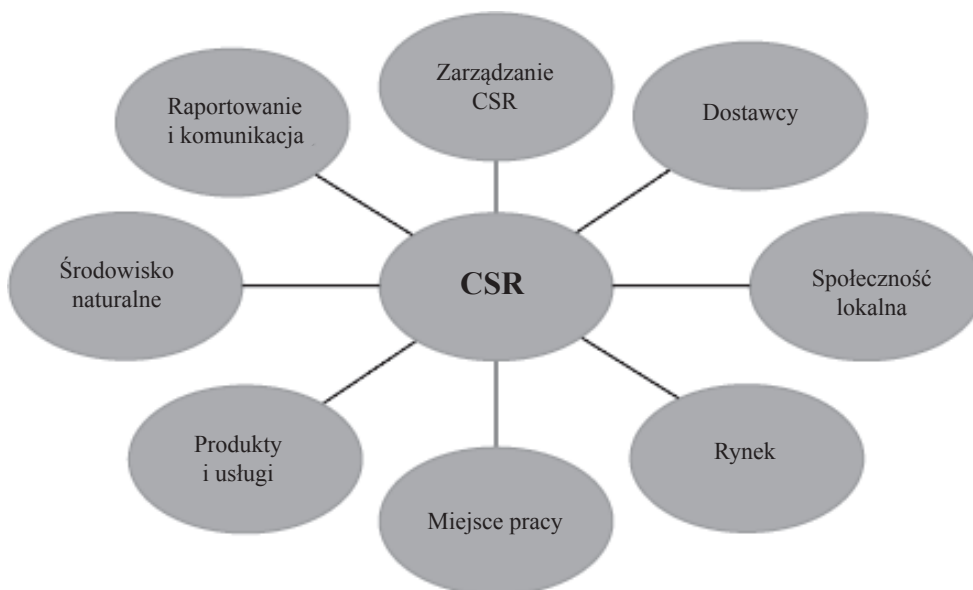
² M. Bielski, *Podstawy teorii organizacji i zarządzania*, C.H. Beck, Warszawa 2002, s. 60.

³ W. Budzyński, *Public relations. Zarządzanie reputacją firmy*, Poltext, Warszawa 1998, s. 17, 18.

⁴ Badania przeprowadzone były w związku z przygotowywaną rozprawą doktorską na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego. Ich celem była odpowiedź na podstawowe pytanie badawcze: czy w kopalniach i spółkach węglowych znany jest paradygmat społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR) i czy działalność gospodarcza prowadzona jest zgodnie z jego zasadami. W badaniach dominowały metody jakościowe (wywiad pogłębiony IDI) oraz analiza dokumentów źródłowych (*desk research, case study*). W niniejszym artykule znajdują się najważniejsze wnioski wynikające z powyższej pracy.

wartości, wizja, cele strategiczne, cele wspierające, wskaźniki docelowe, określające poziom realizacji celu w 2015 r.⁵

8 stycznia 2013 r. Zarząd Jastrzębskiej Spółki Węglowej przyjął strategię społecznej odpowiedzialności biznesu w JSW na lata 2013–2014. Dokument ma podobną strukturę jak w przypadku Bogdanki. Określono w nim grupy interesariuszy oraz jakie inicjatywy i działania będzie prowadziła i już prowadzi Spółka w ramach społecznej odpowiedzialności biznesu. Strategia JSW SA ma zdefiniowanych osiem obszarów dotyczących społecznej odpowiedzialności biznesu⁶ (rys. 1).

Rys. 1. Strategia CSR JSW SA

Źródło: materiały spółki.

Obie spółki – JSW i LW Bogdanka – są notowane na Respect Index. Ponieważ są to spółki giełdowe, przez respondentów traktowane było to raczej w kategoriach niezbędnych działań prowadzonych w ramach relacji inwestorskich. KHW jako jedyna firma posiada kodeks etyczny, do którego wprowadzone zostało 10 zasad Global Contact. W tym przypadku zaangażowanie w Global Contact wynikało z odpowiedzialności w łańcuchu dostaw.

Badani respondenci podkreślali, że przedsiębiorstwo odnosi określone korzyści z kierowania się społecznymi standardami etycznymi w działalności biznesowej. Przede wszystkim uznali, że są to korzyści wizerunkowe poprzez budowanie spo-

⁵ LW Bogdanka, materiały informacyjne, Puchaczów 2012.

⁶ *Mamy strategię społecznej odpowiedzialności biznesu*, „Jastrzębski Węgiel” 2013, nr 2 (91).

łecznego przekazu obrazu organizacji pozytywnie nastawionej i reagującej na potrzeby różnych grup społecznych. Jednocześnie część respondentów przyznała, że spółka węglowa, a pośrednio w ten sposób kopalnia, w pierwszej kolejności ma za zadanie wypracować zysk, a więc podstawowa zmienna społecznej odpowiedzialności mierzona jest w kategoriach ekonomicznych, a nie społecznych.

3. Przedsiębiorstwo w otoczeniu interesariuszy

Przedsiębiorstwa górnicze za głównego interesariusza swoich działań lokalnych uznają samorządy. Fakt ten wynika niejako z konieczności, ponieważ zgodnie z Ustawą Prawo geologiczne i górnicze⁷ eksploatacja górnicza prowadzona na danym obszarze wymaga zaopiniowania planu eksploatacji przez jednostkę samorządu terytorialnego, a te muszą z kolei uwzględniać takie informacje w swoich planach zagospodarowania przestrzennego. Inne lokalne organizacje, z jakimi współpracują przedsiębiorstwa górnicze, to przede wszystkim:

- Fundacja Rodzin Górniczych,
- instytucje pomocy społecznej,
- kluby sportowe,
- lokalna służba zdrowia,
- wyższe uczelnie, jednostki naukowe,
- gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne.

Działalność Fundacji Rodzin Górniczych i próba stworzenia sieci jej wolontariuszy to przykład działania mającego na celu integrowanie pracowników firmy wokół wspólnych wartości i będącego swego rodzaju formą programu etycznego. Firmy zainteresowane etyką biznesu wprowadzają trwałe zarządzanie oparte na wartościach zarówno prakseologicznych – efektywności i ekonomiczności, jak i moralnych – etyczności. Programy etyczne wyznaczają minima etyczne firm stanowiące przedmiot rywalizacji między nimi, co skłania do podnoszenia standardów etycznych i zawodowych na coraz wyższy poziom⁸.

Można powiedzieć, że wskaźnikiem działania benchmarku CSR w odniesieniu do lokalnych społeczności jest stosunek pracodawcy do własnych pracowników i ich otoczenia, a więc przede wszystkim rodzin górniczych. W świetle wyników badań zrealizowanych w Głównym Instytucie Górnictwa, wśród pracodawców zbyt małe jest zainteresowanie sytuacją i zabezpieczeniem socjalnym rodzin pracowników, którzy zginęli przy pracy: 32% badanych kobiet stwierdziło, że solidarność środowiskowa nie istnieje⁹.

⁷ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze, Dz.U. Nr 163, poz. 981.

⁸ W. Gasparski, *Programy etyczne firm i ich projektowanie*, [w:] Rok B. (red.), *Więcej niż zysk, czyli odpowiedzialny biznes. Programy strategii, standardy*, Forum Odpowiedzialnego Biznesu, Warszawa 2001, s. 30.

⁹ K. Tausz (red.), *Losy rodzin górników, którzy zginęli w wypadkach przy pracy*, GIG, Katowice 2009, s. 145.

Tę tezę potwierdziły też wyniki projektu „Bezpieczna praca – bezpieczna rodzina. Promocja Społecznej Odpowiedzialności Przedsiębiorstw w aspekcie bezpieczeństwa i higieny pracy”, zrealizowanego w 2011 r. przez Zarząd Krajowy Związku Zawodowego Ratowników Górniczych w Polsce wspólnie z Głównym Instytutem Górnictwa oraz Fundacją Rodzin Górniczych. W ramach projektu zrealizowano konkurs społeczny na pamiętniki wdów oraz dzieci pracowników, którzy zginęli podczas pracy w przedsiębiorstwach górniczych, dotyczące sytuacji rodziny po śmiertelnym wypadku przy pracy. Nadesłane na konkurs pamiętniki pokazały, z jak traumatycznym doświadczeniem zetknęły się te rodziny i z jak trudną sytuacją przyszło im się zmierzyć (osamotnienie, problemy materialne, brak bezpieczeństwa socjalnego, dziedziczenie biedy). Obraz życia rodziny po wypadku, jaki wyłania się z lektury pamiętników, jest bardzo ponury. Znaczna część członków rodzin podejmuje bierne strategie działania, oparte w znacznej mierze na obniżaniu poziomu konsumpcji oraz zwiększaniu samowystarczalności swojego gospodarstwa domowego (presumpcja). Trudna jest także sytuacja emocjonalna rodzin: wdowa i dzieci zostają z reguły sami z narastającym bólem, poczuciem straty i obawami o przyszłość. Wsparcie i pomoc w dramatycznych chwilach są niesamowicie istotne dla rodzin górników¹⁰.

Warta podkreślenia jest tu ostatnia inicjatywa Kompanii Węglowej SA i Katowickiego Holdingu Węglowego SA z 2012 r. dotycząca powołania Funduszu Pożyczkowego dla wdów górniczych. Kompania Węglowa była pierwszą spółką, która podpisała stosowną umowę z Fundacją Rodzin Górniczych i przekazała 5 mln zł na aktywizację zawodową wdów po górnikach, którzy zginęli na stanowisku pracy. KHW przekazał 1 mln złotych. Celem tego Funduszu nie jest bezzwrotna pomoc wdowom na dotychczasowych zasadach FRG, ale przede wszystkim stymulowanie ich przedsiębiorczości poprzez kredytowanie na bardzo korzystnych zasadach zakładania własnej firmy. Z jednej strony stanowi to wsparcie ekonomicznej aktywności tych kobiet, a z drugiej zapobiega wykluczeniu społecznemu takich osób. Takie formy zaangażowania tworzą podstawy budowania kapitału społecznego, rozumianego tu, podobnie jak rozumiał P. Bourdieu, jako agregacja aktualnych lub potencjalnych środków, które są powiązane z posiadaniem trwałej sieci mniej lub bardziej zinstytucjonalizowanych relacji (znajomości i wzajemnego uznania), zapewniającej każdemu ze swoich członków oparcie¹¹. A jednocześnie jest to swego rodzaju inwestycja społecznie odpowiedzialna (SRI) – długoterminowe, strategiczne działanie podejmowane we współpracy ze wspólnotą lokalną na rzecz rozwiązywania określonych problemów społecznych, wybieranych i uznawanych

¹⁰ J. Martyka, M. Majer, K. Nowak, K. Tausz, *Społeczna odpowiedzialność biznesu w świetle pamiętników nadesłanych na konkurs „Moje życie po wypadku”*, [w:] Jarosławska-Sobór S. (red.), *Niebezpieczna praca – silna rodzina. Życie po wypadku w kopalni*, Para, Katowice 2011, s. 417.

¹¹ P. Bourdieu, *The forms of capital*, [w:] Halsey A., Lauder H., Brown P., Stuart Wells A. (red.) *Education: Culture, Economy and Society*, Oxford University Press, Oxford 1997, cyt. za: R. Praszkiere, A. Nowak (red.), *Zmiany społeczne powstałe pod wpływem działalności przedsiębiorców społecznych*, „Trzeci Sektor” 2005, nr 2, Fundacja Instytut Spraw Społecznych, s. 150.

przez kierownictwo za istotne dla wspierania interesów firmy i wzmacniających jej reputację. Działania takie nie przynoszą wyraźnego zysku firmie, chociaż są opłacalne dla danej firmy w dłuższej perspektywie¹². Terminem tym posłużyli się M. Porter i M. Kramer w 2002 r., kiedy jeszcze nie dostrzegli w CSR istotnej podstawy zarządzania strategicznego. Pisali wtedy, że „w pełni strategiczna dobroczynność odnosi się równocześnie do ważnych celów społecznych i ekonomicznych i stara się oddziaływać na te elementy kontekstu konkurencyjnego, w obrębie których – dzięki wykorzystaniu posiadanych zasobów – firma może przynieść korzyści zarówno społeczeństwu, jak i sobie”¹³.

4. Środowisko naturalne – inwestycje przedsiębiorstwa a stan relacji ze społecznościami lokalnymi

Kluczowym wyzwaniem górnictwa w dzisiejszych czasach jest również pozyskanie społecznej akceptacji dla prowadzonej działalności górniczej. Nacisk na ochronę środowiska wywierany przez opinię publiczną stał się bowiem wyzwaniem dla firm pragnących rozwijać się czy tylko utrzymywać na rynku i żadna z nich nie może sobie pozwolić na lekceważenie ekologicznego wymiaru swojego wizerunku, uważa A. Lewicka-Strzałecka¹⁴. Ilość i zakres zrealizowanych inwestycji przez spółki górnicze świadczą o tym, że ochrona środowiska to bardzo ważny obszar w działalności firm. Jako przykłady takich rozwiązań można wskazać przede wszystkim:

- systematyczną rekultywację terenów pogórnich,
- optymalizację procesu zarządzania gospodarowaniem odpadami, w szczególności wydobywczymi,
- zagospodarowanie zasolonych wód kopalnianych pochodzących z odwodnienia zakładów górniczych, w tym np. budowę systemu retencyjno-dozującego kolektora Olza dla ochrony zlewni Odry, w którym to przedsięwzięciu uczestniczy 8 kopalń,
- redukcję emisji metanu poprzez systematyczną rozbudowę systemów jego ujmowania oraz wykorzystywania,
- obniżenie emisji hałasu z terenu kopalń, m.in. poprzez wyciszenie urządzeń i obiektów zakładów górniczych¹⁵.

Pomimo tak wielu inwestycji wciąż jednym z najważniejszych problemów środowiskowych, ale głównie społecznych, budzących wiele emocji i kontrowersji, jest

¹² B. Rok, *System społecznej odpowiedzialności*, [w]: Rok B. (red.), *Więcej niż zysk, czyli odpowiedzialny biznes. Programy, strategie, standardy*, Forum Odpowiedzialnego Biznesu, Warszawa 2001, s. 53.

¹³ M.E. Porter, M.R. Kramer, *Filantropia przedsiębiorstwa jako źródło przewagi konkurencyjnej*, [w:] *Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw*, tłum. M. Lipa, Helion, Gliwice 2007, s. 36, 37.

¹⁴ A. Lewicka-Strzałecka, *Odpowiedzialność moralna w życiu gospodarczym*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 2006, s. 33.

¹⁵ Badania własne 2012.

sprawa szkód górniczych i sposobu ich likwidacji. Jest to szczególna arena kwestii spornych i żywiołowych procesów interakcyjnych¹⁶ pomiędzy aktorami obecnymi na tejże arenie, a co ważne, dyskurs na ten temat toczy się nie tylko wewnątrz istniejących struktur, ale również na arenie publicznej, przez co budzi jeszcze żywsze reakcje i implikuje kolejne problemy.

Wszystkie badane przez autorkę przedsiębiorstwa górnicze deklarowały, że prowadzą eksploatacje w taki sposób, by była jak najmniej szkodliwa dla obiektów budowlanych na powierzchni obszaru eksploatacyjnego. W planowaniu procesu wydobywczego przedsiębiorstwa górnicze starają się omijać tereny najbardziej zaludnione, na powierzchni montowane są urządzenia monitorujące ewentualne wstrząsy spowodowane eksploatacją złóż oraz wykorzystywane są najnowocześniejsze urządzenia do wydobywania urobku. Rocznie kopalnie notują od kilkudziesięciu (LW Bogdanka) do kilkuset (KW SA) zgłoszeń szkód górniczych, a kwoty przeznaczone na likwidację szkód liczone są w setkach milionów złotych. Około 80–90% szkód górniczych załatwianych jest poprzez ugody z właścicielami nieruchomości – osobami fizycznymi. Duże katastrofy budowlane, jak choćby przykład Bytomia Karbia z 2011 r., wskazują, że spółki wykazują chęć i wolę współpracy z samorządami lokalnymi.

Dysonans w odbiorze sposobu załatwiania spraw szkód górniczych przez kopalnię bierze się przede wszystkim z faktu zaliczania danego uszkodzenia do kategorii szkód górniczych lub też ze sposobu oszacowania szkody. Przedstawiciel części samorządów terytorialnych oraz niektórych, lokalnych grup wsparcia, w tym coraz częściej powstających stowarzyszeń osób poszkodowanych działalnością geologiczno-górnictwem, zdecydowanie przeciwni są dalszemu rozszerzaniu pól eksploatacyjnych. Za sformalizowaną formę dialogu społecznego można przyjąć działanie zespołów porozumiewawczych ds. oceny wpływów eksploatacji górniczej pod terenami miasta/gminy, powoływanych przez prezesa Wyższego Urzędu Górniczego przy właściwym dla danej sprawy Okręgowym Urzędzie Górniczym, skupiające przedstawicieli kopalń, spółek węglowych, jednostek samorządu terytorialnego oraz innych zainteresowanych aktorów życia lokalnego. Działania zespołów były z reguły pozytywnie oceniane w badanym środowisku.

5. Nowe wyzwania i możliwości

Prowadzenie efektywnej komunikacji społecznej oraz częste wykorzystanie nowych paradygmatów zarządzania przedsiębiorstwem, takich jak np. społeczna odpowiedzialność, jest jednym z najważniejszych wyzwań współczesnego przedsiębiorstwa. Nowoczesny model komunikowania oparty jest przede wszystkim na dialogu. Już w latach 60. XX w. badacze komunikowania społecznego szkoły z Palo Alto P.H.

¹⁶ J. Coleman, *Social capital in the creation of human capital*, „American Journal of Sociology” 1988, vol. 94, s. 95–120.

Watzlawick, J. Beavin i D. Jackson podkreślali, że każde zachowanie czy wypowiedź, ale też brak wypowiedzi, jest formą komunikowania¹⁷. Tylko wtedy komunikowanie jest skuteczne, gdy definicja danej sytuacji jest rozumiana w taki sam sposób przez wszystkich uczestników procesu wymiany informacji. Nazywany symetrią informacyjną polega na uwzględnianiu opinii i potrzeb obywateli, badaniu opinii publicznej i, zwrotnie, przekazywaniu uzyskiwanych informacji osobom odpowiedzialnym za strategiczne decyzje¹⁸.

Na obecnym etapie żadna ze spółek węglowych nie przygotowuje społecznych raportów ustandaryzowanych, np. według GRI. Takie próby uszczegółowienia zakresu CSR dla branży górniczej podejmowano się od wielu lat, np. przez Global Mining Initiative, utworzoną przez dziewięć największych firm górniczych na świecie w 1999 r. W kolejnych latach w CSR dla górnictwa zaangażowane były zarówno międzynarodowe organizacje branżowe i nieformalne stowarzyszenia, np. International Council on Mining and Metals, The Extractive Industry Transparency Initiative, jak i organizacje oraz rządy poszczególnych krajów, np. w Kanadzie, gdzie opracowano dwa główne dokumenty: *CSR Guidelines of the Prospectors and Developers Association of Canada* (2007), a następnie *Building the Canadian Advantage: A CSR Strategy for the International Extractive Sector*. W rezultacie tych wszystkich starań Global Reporting Initiative – Światowa Inicjatywa Sprawozdawcza – w latach 2003–2006 opracowała ogólnodostępne wytyczne, mające zastosowanie do sprawozdawczości na temat gospodarczych, ekologicznych i społecznych aspektów działalności, produktów i usług dowolnego przedsiębiorstwa¹⁹. W 2010 r. zostały opracowane wytyczne dla górnictwa w postaci suplementu do wytycznych RG3: *Sustainability Reporting Guidelines & Mining and Metals Sector Supplement*. Wytyczne dotyczą: kwestii środowiskowych, praktyki zatrudnienia i godnej pracy, respektowania praw człowieka, wpływu na społeczeństwo.

6. Podsumowanie

Przed współczesnym górnictwem stoi wiele ważnych wyzwań, których realizacja wymaga nie tylko społecznego zrozumienia specyfiki tej gałęzi gospodarki narodowej, ale także zrozumienia wpływu zaangażowania czynnika społecznego w postaci różnorodnych aktorów życia społeczno-gospodarczego. Wszystkie spółki górnicze widzą potrzebę wdrażania idei CSR w działalności biznesowej, głównie z powodów wizerunkowych, ale również prestiżowych (kopalnia widziana jako solidny partner i dobry pracodawca) oraz ekonomicznych (mniejsze koszty związane np. z uciążli-

¹⁷ J. Hausner (red.), *Komunikacja i partycypacja społeczna*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Kraków 1999, s. 25.

¹⁸ J. Habermas, *Teoria działania komunikacyjnego*, tłum. A.M. Kaniowski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999, s. 38.

¹⁹ *Sustainability Reporting Guidelines & Mining and Metals Sector Supplement*, Version 2010, www.globalreporting.org (28.02.2013).

wością środowiskową kopalni). Planowanie nowych obszarów eksploatacyjnych czy plany inwestycyjne związane z budową nowych zakładów wydobywczych wymagają zwiększonego zainteresowania prowadzeniem efektywnej komunikacji społecznej oraz współpracy z różnymi grupami interesariuszy. Poprzez zwiększoną partycypację społeczną możliwe będzie łatwiejsze uzyskanie konsensu, a co za tym idzie, pozyskanie akceptacji społecznej dla planów i działań biznesowych. Jak twierdzi G. Morgan, przedsiębiorstwa wraz z utwierdzeniem swojej tożsamości mogą inicjować poważne przeobrażenia społecznego ekosystemu, w jakim funkcjonują: mogą doprowadzić do powolnego samozniszczenia lub stworzyć warunki, dzięki którym rozwijają się wraz z otoczeniem²⁰. Zadaniem działalności gospodarczej jest dziś zaspokajanie ludzkich potrzeb nie tylko materialnych, ale także społecznych. W związku z tym powinna być ona oparta na wartościach etycznych i odpowiadać dużym oczekiwaniom społecznym.

Literatura

- Bielski M., *Podstawy teorii organizacji i zarządzania*, C.H. Beck, Warszawa 2002.
- Bourdieu P., *The forms of capital*, [w:] Halsey A., Lauder H., Brown P., Stuart Wells A. (red.), *Education: Culture, Economy and Society*, Oxford University Press. Oxford 1997.
- Budzyński W., *Public relations. Zarządzanie reputacją firmy*, Poltext, Warszawa 1998.
- Coleman J., *Social capital in the creation of human capital*, „American Journal of Sociology” 1988, vol. 94.
- Freeman R.E., *Strategic Management: A Stakeholders Approach*, Pitman Publishing Boston 1984.
- Gasparski W., *Programy etyczne firm i ich projektowanie*, [w:] Rok B. (red.), *Więcej niż zysk, czyli odpowiedzialny biznes. Programy, strategie, standardy*, FOB, Warszawa 2001.
- Habermas J. *Teoria działania komunikacyjnego*, tłum. A.M. Kaniowski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999.
- Hausner J. (red.), *Komunikacja i partycypacja społeczna*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Kraków 1999.
- Lewicka-Strzałecka A., *Odpowiedzialność moralna w życiu gospodarczym*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 2006.
- Mamy strategię społecznej odpowiedzialności biznesu*, „Jastrzębski Węgiel” 2013, nr 2 (91).
- Martyka J., Majer M., Nowak K., Tausz K., *Społeczna odpowiedzialność biznesu w świetle pamiętników nadesłanych na konkurs „Moje życie po wypadku”*, [w:] Jarosławska-Sobór S. (red.), *Niebezpieczna praca – silna rodzina. Życie po wypadku w kopalni*, Para, Katowice 2011.
- Morgan G., *Obrazy organizacji*, tłum. Z. Wiankowska-Ladyka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Porter M.E., Kramer M.R., *Filantropia przedsiębiorstwa jako źródło przewagi konkurencyjnej*, [w:] *Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw*, tłum. M. Lipa, Helion, Gliwice 2007.
- Praszkier R., Nowak A. (red.), *Zmiany społeczne powstałe pod wpływem działalności przedsiębiorców społecznych*, „Trzeci Sektor” 2005, nr 2, Fundacja Instytut Spraw Społecznych.

²⁰ G. Morgan, *Obrazy organizacji*, tłum. Z. Wiankowska-Ladyka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005, s. 286.

- Rok B., *System społecznej odpowiedzialności*, [w]: Rok B. (red.), *Więcej niż zysk, czyli odpowiedzialny biznes. Programy, strategie, standardy*, Forum Odpowiedzialnego Biznesu, Warszawa 2001, s. 53.
- Rok B. (red.), *Więcej niż zysk, czyli odpowiedzialny biznes. Programy, strategie, standardy*, Forum Odpowiedzialnego Biznesu, Warszawa 2001.
- Sustainability Reporting Guidelines & Mining and Metals Sector Supplement*, Version 2010, www.globalreporting.org (28.02.2013).
- Tausz K. (red.), *Losy rodzin górników, którzy zginęli w wypadkach przy pracy*, GIG, Katowice 2009.

PRACTICAL DIMENSION OF SOCIAL RESPONSIBILITY PARADIGM IN POLISH HARD COAL MINING

Summary: Mining is a specific sector of economy, the functioning of which is determined by multiple economic and social factors. This article focuses on practical aspects of social responsibility existing in Polish hard coal mining, affecting social environment relations of a company. Conducted research lets indicate the main risks for the functioning of this paradigm in mining company management practice, as well as possibilities which are the results of application of modern social responsibilities strategies.

Key words: social responsibility, mining, management practice.